

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาทัศนคติที่มีต่อการเรียนนาฏศิลป์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้นำเสนอในหัวข้อต่อไปนี้

1. ทัศนคติ (Attitude)
  - 1.1 ความหมายของทัศนคติ
  - 1.2 ประเภทของทัศนคติ
  - 1.3 องค์ประกอบของทัศนคติ
  - 1.4 คุณลักษณะของทัศนคติ
  - 1.5 ทฤษฎีการเกิดและการเปลี่ยนของทัศนคติ
2. การศึกษาวิชานาฏศิลป์ (Dramatic Arts)
  - 2.1 ความหมายของนาฏศิลป์
  - 2.2 ความมุ่งหมายของการเรียนนาฏศิลป์
  - 2.3 ประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์
  - 2.4 เนื้อหาการเรียนนาฏศิลป์
  - 2.5 ประวัติความเป็นมาของรำวงมาตรฐาน
  - 2.6 นาฏยศัพท์และการตีบท
  - 2.7 วิธีการสอนนาฏศิลป์
  - 2.8 ลักษณะของครูสอนนาฏศิลป์
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทักษะ (Attitude)

นักจิตวิทยาการศึกษา ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทัศนคติ" ไว้ดังนี้

1.1 ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติ หรือ เจตคติ หรือคำในภาษาอังกฤษว่า Attitude หมายถึง ท่าที ความรู้สึก แนวความคิดเห็น ของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530, หน้า 238,395) คำว่า Attitude มาจากภาษาลาติน หมายถึง ความพร้อมของร่างกาย และจิตใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งได้แก่ วัตถุ มโนทัศน์ การกระทำ เหตุการณ์ บุคคล สัตว์ ในลักษณะที่มีความมากน้อยของการตอบสนองเข้ามาเกี่ยวข้อง คำว่า Attitude ในพจนานุกรมทางการศึกษา ระบุว่า เป็นความโน้มเอียงของบุคคลที่จะแสดงความรู้สึกและการกระทำต่อเป้าหมายอย่างเจาะจง (มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช, 2539, หน้า 245) โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะใช้คำว่า "ทัศนคติ" เพื่อการสื่อความหมายที่ถูกต้องตรงกัน และมีผู้ให้ความหมายของ ทัศนคติ ไว้หลายความหมายดังนี้

Munn (1962 อ้างใน สถิต วงศ์สุวรรณ, 2528, หน้า 179) กล่าวว่า เจตคติ คือ ความรู้สึก (feeling) และความคิดเห็น (Opinion) ที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สิ่งกับ สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอใดๆ ในทางที่ยอมรับ (Acceptance) หรือปฏิเสธ (Reject) ซึ่งมีผลให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดี๋ยวลดไป

Hilgard (1962 อ้างใน ณชกานต์ สิทธิโชคสกุลชัย, 2543, หน้า 7) ให้ความหมายของ เจตคติ ว่าหมายถึงแนวโน้มของการกระทำที่หันเหเข้าหาหรือถอยหนีจากวัตถุ สิ่งกับ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นความพร้อมก่อนที่จะตัดสินใจให้ตอบสนอง ต่อลักษณะของวัตถุ สิ่งกับหรือสถานการณ์ที่ตัวเขาเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับ Sherif (1969 อ้างใน กฤษณา ศักดิ์ศรี, 2530, หน้า 183) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง แบบของพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ เป็นพฤติกรรมที่อยู่กับร่องกับรอย และมีการเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีทิศทางเข้าหา หรือต่อต้านต่อวัตถุ บุคคล และสถานการณ์ต่าง ๆ

Cronbach (1963 อ้างใน สถิต วงศ์สุวรรณ, 2528, หน้า 180) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง การที่บุคคลยอมรับ หรือไม่ยอมรับสิ่งใด บุคคลใดๆ ที่เป็นรูปธรรม (Concretion) หรือนามธรรม (Abstraction) ทั้งนี้เป็นผลจากการที่บุคคลได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง (Association) ด้วย

Thurstone (1967) กล่าวว่า เจตคติ เป็นผลรวมของความรู้สึกนึกคิด อคติ และความกลัวของบุคคลที่แสดงออกโดยการพูดแสดงความคิดเห็นออกมา

Garrison (1972 อ้างใน สถิต วงศ์สุวรรณค์, 2531, หน้า 180) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง แนวโน้มที่บุคคลจะตอบสนองต่อวัตถุ สัญลักษณ์ สิ่งกับ หรือสถานการณ์ต่างๆ ด้วยวิถีทางที่แน่นอน

Good (1973 อ้างใน ณัชกานต์ สิทธิโชคสกุลชัย, 2543, หน้า 7) ให้ความหมายของ เจตคติ หมายถึง ความพร้อมที่จะกระทำ ปฏิบัติ หรือ มีปฏิริยาต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ใด ๆ ทั้งทางบวก (Positive) และทางลบ (Negative)

Festinger (อ้างใน กฤษณา ศักดิ์ศรี, 2530, หน้า 183) กล่าวว่า เจตคติ คือ ความรู้ (knowledge) ความเห็น (Opinion) และความเชื่อ (Belief) ของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกระทำของคนๆ นั้นต่อสิ่งนั้นๆ

สำหรับนักจิตวิทยาการศึกษาของไทย ได้ให้ความหมาย ไว้ดังนี้

ก่อ สวัสดิ์พานิชย์ (2513, หน้า 149) กล่าวว่า เจตคติ เป็นสภาพทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์ อันทำให้บุคคลมีท่าทีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

สมจิตต์ สุพรรณทาสน์ (2513, หน้า 15) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทัศนคติ" ว่าเป็นความพร้อมที่จะแสดงออกของบุคคลหรือการไม่แสดงออกของบุคคลอย่างสม่ำเสมอที่มีต่อบุคคลอื่น หรือต่อวัตถุหรือต่อความคิดเห็นใด ๆ ก็ได้หากบุคคลจะทำหรือแสดงอะไรสักอย่างออกมาต่อสิ่งใดเขา ยังมีแนวโน้มที่จะทำตามทัศนคติที่เขามีต่อสิ่งนั้น ทัศนคติของคนจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน

ทวี ท่อแก้ว (2517, หน้า 52) ได้กล่าวว่า "ทัศนคติ" คือสภาพแห่งความโน้มเอียงอันเกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในลักษณะที่จะเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ และความโน้มเอียงอันนี้เป็นสิ่งที่ถาวรยากที่จะเปลี่ยนแปลง

ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2518, หน้า 112) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทัศนคติ" คือความพร้อมที่จะตอบสนองหรือแสดงความรู้สึกต่อวัตถุ สิ่งของ คน สิ่งกับ (Concept) อื่นๆ ตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกหรือการตอบสนองดังกล่าว อาจเป็นไปในทางชอบ (เข้าไปหา) หรือไม่ชอบ (หลีกเลี่ยงหรือถอยหนี)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทัศนคติ" คือความพร้อมในการกระทำของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้จากการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ ต่อสิ่งต่างๆ ว่าชอบหรือไม่ชอบเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ สมใจ ลักษณะ (2519, หน้า 44) ได้กล่าวว่า "ทัศนคติ" เป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่บุคคลมีความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งของ

มโนภาพ สถานการณ์อื่นๆไปในแนวทางที่ชอบ (เข้าหา) หรือในทางที่ไม่ชอบ (หลีกเลี่ยง) และทัศนคติ เป็นลักษณะที่ค่อนข้างจะถาวรไม่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ

สุโท เจริญสุข (2519, หน้า 39) ได้กล่าวว่า "ทัศนคติ" คือความรู้สึกของคนเราที่มีความคิดเห็น ต่อสิ่งต่างๆรอบตัวซึ่งมุ่งเฉพาะในด้านความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

ลัดดา กิติวิภาต (2526, หน้า 156) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทัศนคติ" ว่าเป็นความคิด ที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ ซึ่งเป็นความพร้อมที่บุคคลจะมีปฏิกิริยาตอบโต้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งต่อ เป้าหมาย อันนั้น

พรณี ข.เจนจิต (2528, หน้า 288) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทัศนคติ" ว่าเป็นเรื่องของ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งความพอใจและไม่พอใจซึ่งส่งผลต่ออิทธิพลที่ทำให้แต่ละ บุคคล คอยสนองตอบต่อสิ่งต่างๆ ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

Allport (1935, p.272) ได้กล่าวว่า "ทัศนคติ" หมายถึงสภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจ และความคิดในการแสดงออกที่เกิดขึ้นจากการจัดระบบโดยอาศัยประสบการณ์ ในอดีตซึ่งเป็น ความพยายามในการกำหนดทิศทางของพฤติกรรมที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตอบสนองของแต่ละ บุคคลในการตอบสนองต่อวัตถุและสถานการณ์ต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งคำจำกัดความนี้ได้รับ อิทธิพลมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ จึงมีการเน้นถึงประสบการณ์ในอดีตว่ามีส่วนในการวางรูปแบบของ ทัศนคติอย่างไรด้วยเหตุผลเดียวกันเราจึงมองทัศนคติที่ผ่านมาเป็นการวางพื้นฐานของการตอบสนอง ที่เฉพาเจาะจงและยังเน้นถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องการแสดงพฤติกรรมด้วย สำหรับ Anastasi (1976, p.3) ได้กล่าวว่า "ทัศนคติ" หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะแสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือสถาบันต่าง ๆ เป็นต้น ทัศนคติไม่สามารถเห็นได้โดยตรง แต่สามารถสรุปสันนิษฐานจากพฤติกรรมภายนอกทั้งที่ต้องใช้ภาษาและไม่ต้องใช้ภาษา

จากความหมายของทัศนคติที่กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่า "ทัศนคติ" ความรู้สึก หรือท่าทีของ บุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของหรือเป็นสภาวะความพร้อมของจิตใจ เกิดการเรียนรู้และสะสมจาก ประสบการณ์ สภาวะความพร้อมจะเป็นตัวกำหนดทิศทาง หรือเป็นตัวกระตุ้นปฏิกิริยาตอบสนอง ของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นไปในทำนองที่พึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย

1.2 ประเภทของทัศนคติ

ทัศนคติแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2534, หน้า 208-210)

1. ทัศนคติทั่วไป (General Attitude) ได้แก่ สภาพของจิตใจโดยทั่วไป เป็นแนวคิดประจำตัวของบุคคล ทัศนคติทั่วไปได้แก่ ลักษณะของบุคลิกภาพอันกว้างขวาง เช่น การมองโลกในแง่ดี การเคร่งในระเบียบประเพณี เป็นต้น

2. ทัศนคติเฉพาะอย่าง (Specific Attitude) ได้แก่ สภาพทางจิตใจที่บุคคลมีต่อวัตถุสิ่งของ บุคคล สถานการณ์และสิ่งอื่นๆ ทัศนคติเฉพาะอย่างนี้จะแสดงออกในลักษณะชอบไม่ชอบ สิ่งนั้น คนนั้น ถ้าชอบหรือเห็นดีด้วยก็เรียกว่ามีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าไม่ชอบและเห็นว่าไม่ดีต่อสิ่งนั้นก็เรียกว่ามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น เป็นการจำเพาะเจาะจง เช่น มีทัศนคติที่ดีต่อวิชา นาฏศิลป์ไทย มีทัศนคติที่ดีต่อครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ นายสมานมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนายเสมอ มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาพลศึกษา เป็นต้น

นอกจากนี้ทัศนคดียังแบ่งได้เป็น 5 ชนิด คือ

1. ทัศนคติในด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Attitude) ประสบการณ์ที่คนหรือสิ่งของได้สร้างความพึงพอใจและความสุขใจ จะทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้นคนนั้น ตลอดจนคนอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน แต่ถ้าประสบการณ์คนนั้น สิ่งนั้นทำให้เกิดความทุกข์เจ็บปวด ไม่พอใจก็จะทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนนั้น สิ่งนั้น เช่น นักเรียนไม่ชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรียกว่า มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เนื่องจากเคยสอบตก เรียนแล้วไม่เข้าใจ ถูกครูดุและเข้มงวด เป็นต้น

2. ทัศนคติทางปัญญา (Intellectual Attitude) เป็นทัศนคติที่ประกอบด้วยความคิดและความรู้เป็นแกนบุคคลอาจมีทัศนคติต่อบางสิ่งบางอย่าง โดยอาศัยการศึกษาความรู้จนเกิดความเข้าใจ และมีความสัมพันธ์กับจิตใจ คือ อารมณ์ และความรู้สึกร่วม หมายถึง มีความรู้จนเกิดความซาบซึ้งเห็นดีเห็นงามด้วย เช่น ทัศนคติที่ดีต่อศาสนา ทัศนคติที่ไม่ดีต่อยาเสพติด

3. ทัศนคติทางการกระทำ (Action-Oriented Attitude) เป็นทัศนคติที่พร้อมจะนำไปปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการของบุคคล เช่น ทัศนคติที่ดีต่อการพูดจาไพเราะอ่อนหวานเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความนิยมชมชอบ ทัศนคติที่ดีต่องานในสำนักงาน

4. ทักษะทัศนคติทางด้านการยอมรับ (Balanced Attitude) ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางด้านการรู้สึกหรืออารมณ์ ทักษะทัศนคติทางปัญญา และทัศนคติทางการกระทำเป็นทัศนคติเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานที่เป็นที่ยอมรับของสังคม ทำให้บุคคลมีพฤติกรรม ที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายของตนและเสริมแรงการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของตนต่อไป

5. ทักษะทัศนคติในทางป้องกันตัว (Ego-Defensive Attitude) เป็นทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้พ้นจากความขัดแย้งภายในใจประกอบด้วยความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ ด้านปัญญาและด้านการกระทำ เช่น ความก้าวร้าวของนักเรียนเกิดจากถูกเพื่อนรังแก จึงแสดงออกเป็นการระบายความขัดแย้งหรือความตึงเครียดภายในได้อย่างหนึ่ง ทำให้จิตใจดีขึ้น

1.3 องค์ประกอบของทัศนคติ

(จิราภรณ์ อารยะรังษฤษฎี 2533 อ้างใน สุจิตรา พลภาณุมาศ, 2543, หน้า 6) ได้กล่าวไว้ว่า โดยทั่วไปทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้นๆ เพื่อเป็นเหตุผลที่จะสรุปความและรวมเป็นความเชื่อหรือช่วยในการประเมินสิ่งเร้านั้นๆ

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Component) องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ต่างเป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่บุคคลประเมินสิ่งเร้านั้นแล้วว่า พอใจหรือไม่พอใจ ต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลว

องค์ประกอบทั้ง 2 ด้านนี้ มีความสัมพันธ์กัน ทักษะทัศนคติบางอย่างจะประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจมาก แต่ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์น้อย แต่ทัศนคติบางอย่างก็มีลักษณะตรงกันข้าม ตัวอย่างเช่น ทักษะทัศนคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ จะมีองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจสูง แต่มีองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ต่ำ ส่วนทัศนคติทางนิยมแพชชั่น เสื้อผ้าจะมีองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์สูง แต่องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจต่ำ ด้วยเหตุนี้ จึงอยู่ที่ครูจะเน้นองค์ประกอบด้านใดเป็นสำคัญและเหมาะสมกับธรรมชาติของการเรียนรู้นั้น

3. องค์ประกอบพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบด้านความพร้อมหรือความโน้มเอียง ที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทิศทางที่สนับสนุน หรือคัดค้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการประเมินผลพฤติกรรมที่คิดจะแสดงออกมาจะสอดคล้องกับความรู้สึกที่มีอยู่ เช่น คนที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อศาสนาก็จะไม่สนใจเข้าวัดฟังธรรม หรือผู้ที่มีทัศนคติต่อการเรียนดีจะมานะพยายามที่จะเรียนให้ดีและเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไป

ทัศนคติที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะต้องประกอบด้วยทั้ง 3 องค์ประกอบนี้เสมอ แต่จะมีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันไป โดยปกติบุคคลมักจะแสดงพฤติกรรมในทางที่สอดคล้องกับทัศนคติที่มีอยู่ แต่ก็ไม่ใช่เสมอไปทุกกรณี ในบางครั้งเรามีทัศนคติอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้แสดงพฤติกรรมตามทัศนคติที่มีอยู่ เช่น ทัศนคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนบางคนจนอยากจะทำร้าย แต่ก็ไม่ได้ทำเพราะเป็นสิ่งที่จะถูกตำหนิได้ ดังนั้นการที่เราจะได้ทราบถึงความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ หรือทัศนคติของบุคคล จึงไม่ใช่แน่นอนและอาจจะไม่ถูกต้องเสมอไป

1.4 คุณลักษณะของทัศนคติ

ทัศนคติจะมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. ทัศนคติเกิดจากประสบการณ์ สิ่งเร้าต่างๆ รอบตัว บุคคล การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทัศนคติแม้ว่าประสบการณ์ที่เหมือนกัน ก็จะมีทัศนคติที่แตกต่างกันได้ ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สติปัญญา อายุ เป็นต้น

2. ทัศนคติเป็นการเตรียมหรือความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เป็นการเตรียมความพร้อมภายในของจิตใจมากกว่าภายนอกที่สังเกตได้สภาวะความพร้อมที่จะตอบสนองมีลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลที่จะชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือไม่ยอมรับ และจะเกี่ยวเนื่องกับอารมณ์ด้วย เป็นสิ่งที่อธิบายไม่ค่อยจะได้และบางครั้งไม่ค่อยมีเหตุผล

3. ทัศนคติมีทิศทางของการประเมิน ทิศทางของการประเมิน คือ ลักษณะความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นการรู้สึกหรือประเมินว่า ชอบ พอใจ เห็นด้วย ก็คือเป็นทิศทางในทางที่ดี เรียกว่า เป็นทิศทางในทางบวกและถ้าประเมินออกมาในทางไม่ดี เช่น ไม่ชอบ ไม่พอใจก็มีทิศทางในทางลบ ทัศนคติทางลบไม่ได้หมายความว่าไม่ควรมีทัศนคตินั้น แต่เป็นเพียงความรู้สึกในทางที่ไม่ดี เช่น ทัศนคติในทางลบต่อการคดโกงต่อการเล่นการพนัน การมีทัศนคติในทางบวกก็ไม่ได้หมายถึงทัศนคติที่ดีและพึงปรารถนา เช่น ทัศนคติทางบวกต่อการโกหกการสูบบุหรี่ เป็นต้น

4. ทักษะมีความเข้มข้น คือ ปริมาณมากน้อยของความรู้สึก ถ้าชอบมากหรือไม่เห็นด้วยอย่าง มากก็แสดงว่ามีความเข้มข้นสูง ถ้าไม่ชอบเลยหรือเกลียดที่สุดก็แสดงว่ามีความเข้มข้นสูงไปอีกทางหนึ่ง

5. ทักษะมีความคงทน ทักษะเป็นสิ่งที่คุณยึดมั่นถือมั่น และมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนนั้น การยึดมั่นในทัศนคติต่อสิ่งใด ทำให้การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกิดขึ้นได้ยาก

6. ทักษะมีความทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมภายใน เป็นสภาวะทางจิตใจซึ่งหากไม่ได้แสดงออกก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติอย่างไรในเรื่องนั้น ทัศนคติที่เป็นพฤติกรรมภายนอกจะแสดงออกเนื่องจากถูกกระตุ้น และการกระตุ้นนี้ยังมีสาเหตุอื่นๆ ร่วมอยู่ด้วย เช่น บุคคลแสดงความไม่ชอบด้วยการดูดำคนอื่น นอกจากไม่ชอบคนนั้นแล้วอาจจะเป็นเพราะถูกทำร้ายก่อน

7. ทักษะจะต้องมีสิ่งเร้าจึงมีการตอบสนองขึ้น แต่ก็ไม่จำเป็นว่า ทัศนคติที่แสดงออกจากพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกจะตรงกัน เพราะก่อนแสดงออกบุคคลนั้นปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมแล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคลจึงเกิดขึ้นจากเงื่อนไข 4 ประการ คือ

1. การเพิ่มและการรวมกันของการตอบสนองที่เกิดจากการเรียนรู้ในด้านต่างๆ และจากบุคคลต่าง เช่น จากบ้าน โรงเรียนและสังคม
2. แบบแผนของตนเอง ความแตกต่างจากประสบการณ์ทำให้เกิดทัศนคติของแต่ละคนแตกต่างกันไป ทัศนคติจึงเป็นเรื่องเฉพาะของตนแล้วแต่พัฒนาการและความเจริญเติบโตของคนนั้น
3. อิทธิพลของประสบการณ์ ที่เกิดขึ้นอย่างกระทันหันหรือความตกใจ จะเป็นผลทำให้จดจำประสบการณ์นั้นได้นานๆ เป็นสิ่งที่ทำให้คนมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นๆ เช่น เคยขึ้นรถเมล์แล้วประสบอุบัติเหตุก็จะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ขึ้นรถเมล์สายนั้น
4. การเลียนแบบ คนเราชอบหรือมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบบุคคลสำคัญ ที่เราชื่นชอบ ทัศนคติจึงเน้นการถ่ายทอด จากคนที่เราพึงพอใจ และนับถือ เช่น ทัศนคติจากพ่อแม่มาถึงลูก

1.5 ทฤษฎีการเกิดและการเปลี่ยนของทัศนคติ

การศึกษาทฤษฎีต่างๆ ทางด้านทัศนคติจะช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจทัศนคติได้ดีขึ้น การอธิบายทัศนคติมีหลายแนวคิดซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2539, หน้า 222-225)

กลุ่มที่อธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ความสัมพันธ์เชื่อมโยง

กลุ่มที่อธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ความเข้าใจ

ทัศนคติที่อธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ความสัมพันธ์เชื่อมโยง

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวคิดที่ว่าทัศนคติของเรานั้นเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และมีการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มนี้จึงมีการเสริมแรง การวางเงื่อนไข การเลียนแบบ และการถ่ายโยง เป็นต้น

1. การเสริมแรง เป็นทัศนคติที่เกิดขึ้นจากการเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบ การเสริมแรงทางบวก เช่น ทัศนคติที่ดีต่อการเรียนได้รับคำชมจากครูก็จะทำให้มีมานะพยายามและตั้งใจเรียนมากขึ้น แต่ถ้ามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนได้ถูกตำหนิ ถูกว่าก็ยิ่งไม่อยากเรียน

2. การวางเงื่อนไข การวางเงื่อนไขเกิดขึ้นเพื่อทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งแล้วไปควบคู่หรือสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง ทำให้มีทัศนคติต่อสิ่งนั้นเหมือนกัน เช่น เรามีทัศนคติต่อการเล่นฟุตบอลดีมาตลอด ต่อมาก็ได้เห็นผู้เล่นฟุตบอลเป็นนักกีฬาที่มีชื่อเสียงก็มีทัศนคติที่ดีต่อกีฬาประเภทอื่นด้วย

3. การเลียนแบบ การเลียนแบบทางทัศนคติเกิดจากการที่บุคคลรับรู้ทัศนคติที่คนอื่นมีอยู่ แล้วจึงรับมาเป็นของตนเองโดยที่ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ตรง เช่น พ่อแม่มีทัศนคติที่ดีต่อการแต่งกายดี ลูกก็จะมีทัศนคติที่ดีเช่นกัน โดยปกติแล้วบุคคลจะเลียนแบบทัศนคติของคนที่เรารัก และชื่นชอบ เลื่อมใสและศรัทธา หรือถ้าเราพบว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมมีทัศนคติอย่างนั้น บางทีเราก็พลอยมีทัศนคติเช่นนั้นไปด้วย เป็นลักษณะการปรับตัวให้เข้ากับสังคมอย่างหนึ่ง

4. การเชื่อมโยง การเกิดทัศนคติทางเชื่อมโยงเป็นผลจากบุคคลผู้เป็นเจ้าของทัศนคติมีการเชื่อมโยงลักษณะบางอย่างเข้าด้วยกันตามความคิดความเข้าใจของตน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ถ้าเรามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนที่สูบบุหรี่เมื่อเห็นคนสูบบุหรี่ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีด้วย อย่างไรก็ตามทัศนคติก็เกิดจากหลายๆ ลักษณะรวมกันได้เกิดจากการเสริมตรง เช่น ความประพฤติดีทำให้นักเรียนได้รับคำชมจากครูก็เชื่อมโยงไปถึงการตั้งใจเล่าเรียนเพื่อจะได้เอาอย่างนักเรียนรุ่นพี่ที่ได้รับการยกย่องเนื่องจากเรียนดี

ทัศนคติที่อธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ความรู้ความเข้าใจ

1. ทฤษฎีความขัดแย้งด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Dissonance Theory) (Festinger, 1957) อธิบายว่า องค์ประกอบของทัศนคติ คือ ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งได้แก่ ความคิด เห็นข้อเท็จจริงต่างที่แต่ละคนได้รับ บางครั้งพบว่าความรู้ความเข้าใจมีลักษณะที่ขัดแย้งกัน ทำให้เกิดความไม่เข้าใจและไม่สบายใจ จึงปรับความคิดความเชื่อให้สอดคล้องกันนั้นเป็นการเปลี่ยนทัศนคติ เช่น คนมีทัศนคติว่าคนที่แต่งตัวดีเป็นคนมีฐานะดี แต่เขาพบว่าไม่เป็นความจริง เขาจึงต้องปรับทัศนคติใหม่ว่าคนที่แต่งตัวดีอาจไม่ใช่คนฐานะดีก็ได้ ก็จะทำให้เกิดการขัดแย้งน้อยลง เนื่องจากเขาเป็นคนที่แต่งตัวดีแต่ฐานะไม่ดี เป็นต้น
2. ทฤษฎีความสอดคล้องระหว่างความรู้สึกหรืออารมณ์กับความรู้ความเข้าใจ (Affective Cognitive Consistency) เป็นทฤษฎีที่ (Rosenberg, 1956) อธิบายว่า ทัศนคติจะไม่เปลี่ยน ถ้ายังมีความสอดคล้องกันระหว่างความรู้สึกหรืออารมณ์กับความรู้ความเข้าใจ แต่ถ้าองค์ประกอบทั้ง 2 เกิดขัดแย้งกันก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ไปในทิศทางเดียวกัน มิฉะนั้นจะเกิดความไม่สบายใจขึ้น เช่น เรามีทัศนคติที่ดีต่อเขาเนื่องจากเขาเป็นคนดี และเราก็ชอบเขา แต่ต่อมาเราพบว่าเขาไม่ได้เป็นคนดีดังที่เราคิดจึงต้องเปลี่ยนทัศนคติใหม่ให้เป็นที่เขาเป็นคนไม่ดีเราไม่ชอบเขา เราไม่สามารถทนความขัดแย้งของตนเองได้ว่า เขาเป็นคนไม่ดีเราชอบเขาอยู่ เป็นต้น
3. ทฤษฎีความสมดุล (Balance Theory) เป็นทฤษฎีที่ (Heider, 1958) มีแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่า บุคคลมีแนวโน้มสำหรับระบบความนึกคิดในการที่จะเปลี่ยนหรือย้ายจากสภาวะซึ่งไม่สอดคล้องไปสู่สภาวะแห่งการสอดคล้องกัน เพื่อก่อให้เกิดสภาวะสมดุลขึ้น เช่น เปลี่ยนทิศทางของทัศนคติที่มีต่อสิ่งของ หรือเปลี่ยนทิศทางของทัศนคติที่มีต่อบุคคล หรือชักจูงให้อีกฝ่ายหนึ่งเปลี่ยนตามตนเอง
4. ทฤษฎีความลงรอยเดียวกัน (Congruity Theory) เป็นทฤษฎีที่ (Osgood and Tannenbaum, 1955) มีแนวคิดว่าการเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลจะเป็นไปในทิศทาง ที่สอดคล้องกับลักษณะที่เราประเมินผู้คนที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติเดิมของบุคคล เมื่อเกิดความไม่ลงรอยของทัศนคติบุคคลก็จะปรับทัศนคติให้ลงรอยกับสถานการณ์มากขึ้น ทัศนคติ เช่น ผู้ให้ข่าวสารเป็นคนน่าเชื่อถือเป็นผู้ที่น่ารักใคร่ เป็นบุคคลสำคัญ ก็จะทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้สึกหรืออารมณ์ด้วย ตัวอย่าง จากการโฆษณาชวนเชื่อของลัทธิการเมืองต่างๆ การเผยแพร่ศาสนา เป็นต้น

อิทธิพลที่มีต่อการเกิดและการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับอิทธิพลต่อไปนี้

1. แหล่งข่าวสารรวมถึงผู้ให้ข่าวสาร ซึ่งเป็นแหล่งให้ความรู้ ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ เช่น ผู้ให้ข่าวสารเป็นคนน่าเชื่อถือ เป็นผู้ที่น่ารักใคร่ เป็นบุคคลสำคัญ ก็จะมีการถ่ายทอดความรู้สึกหรืออารมณ์ด้วย ตัวอย่าง จากการโฆษณาชวนเชื่อของลัทธิการเมืองต่างๆ การเผยแพร่ศาสนา เป็นต้น
2. ผู้รับข่าวสาร ผู้รับข่าวสารจะถูกชักจูงให้เปลี่ยนทัศนคติได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับสติปัญญา วิจารณ์ญาณ ความเชื่อมั่นในตนเองของผู้รับ ผู้รับเป็นคนเชื่อง่ายก็จะเปลี่ยนได้ง่าย
3. ข่าวสารหรือสื่อที่ใช้ สื่อที่ใช้ในการอธิบายข่าวสารนั้น ถ้าได้ทำบ่อยๆหรือซ้ำๆพร้อมทั้งให้ความรู้สึกหรืออารมณ์ตรงกับผู้รับก็จะทำให้ผู้รับเปลี่ยนง่ายขึ้น
4. ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ สภาพแวดล้อม เช่น เหตุการณ์ สถานการณ์ ที่ทำให้ผู้รับรู้สึกว่าคุณอื่นได้เปลี่ยนทัศนคติแล้วก็จะเกิดการเลียนแบบเอาอย่างขึ้น

การนำความรู้เรื่องทัศนคติไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน

การเรียนการสอนของนักเรียนในโรงเรียน บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติของนักเรียน คือ ครู เพื่อนนักเรียน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ครูจำเป็นสร้างทัศนคติในทางบวก ชักจูงให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เห็นความสำคัญของบทเรียนเห็นประโยชน์ที่จะได้รับ โดยอาศัยทฤษฎีการเกิดและการเปลี่ยนทัศนคติมาใช้ดังนี้

1. การให้การเสริมแรงแก่นักเรียน เมื่อนักเรียนได้มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ครูให้ความสนใจ ให้กำลังใจ ให้คำชม จะทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนเพิ่มมากขึ้นและเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติควบคุมความประพฤติในโรงเรียนด้วย
2. การให้การเลียนแบบทัศนคติที่ดี โดยดูจากบุคคลสำคัญที่นักเรียนรักและชื่นชอบเป็นตัวอย่าง เพื่อจะได้รับเอาทัศนคตินั้นมาเป็นของตน
3. การพิจารณาถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติ เช่น การได้ข่าวสาร การรับข่าวสาร การสื่อความหมาย ครูต้องระมัดระวังและควบคุมองค์ประกอบเหล่านี้ให้ดี จึงจะบังเกิดผลในการสร้างหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียน

4. ครูต้องให้ข่าวสารและสร้างสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดความสอดคล้องและขัดแย้ง เมื่อต้องการจะเสริมทัศนคติให้เข้มข้นหรือเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ต้องการ จนกว่าผู้เรียนจะได้มีความรู้ความเข้าใจและมีความรู้สึกร่วมด้วย มีทัศนคติที่ถูกต้องตามความต้องการของครู
5. การเปลี่ยนทัศนคติของกลุ่มจะง่ายกว่าเปลี่ยนทีละคน เพราะบุคคลชอบการเลียนแบบเอาอย่างและต้องการการเข้ากลุ่ม ด้วยเหตุนี้สิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติ
6. หลักการและวิธีการในการเปลี่ยนทัศนคติต้องพิจารณาให้เหมาะสม เพราะอาจใช้ไม่ได้กับสถานการณ์หนึ่ง แต่อาจใช้ไม่ได้กับอีกสถานการณ์หนึ่งก็ได้
7. หาวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเปลี่ยนทัศนคติ โดยให้เขามีส่วนในการตัดสินใจเปลี่ยนทัศนคติหรือเต็มใจที่จะเปลี่ยนทัศนคติด้วยตัวของเขาเอง
8. ทัศนคติที่ดีต่อตนเองโดยการที่มีความรู้ความเข้าใจในความสามารถของตนเอง มีความพอใจในรูปลักษณะของตนเองและการรู้การแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นเรื่องที่จำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพราะคนเรามักแสดงพฤติกรรมในทางที่สอดคล้องกับทัศนคติต่อตนเอง เช่น ถ้านักเรียนมีทัศนคติที่ดีว่าตนเองมีความรู้ความสามารถ ก็จะมีคามมั่นใจเอาใจใส่ที่จะเรียนให้สำเร็จ แต่ถ้าขาดทัศนคติที่ดีต่อตนเองแล้ว ก็จะขาดความมั่นใจ ทำให้ประสิทธิภาพการเรียนลดลง

2. การศึกษาวิชานาฏศิลป์

2.1 ความหมายของนาฏศิลป์

อาภรณ์และจาดรงค์ มนตรีศาสตร์ (2525, หน้า 66) ได้ให้ความหมายของคำว่า "นาฏศิลป์" ว่าหมายถึง การร้องรำทำเพลง การให้ความบันเทิงใจ อันร่วมด้วยความโน้มเอียงของอารมณ์และความรู้สึกโดยอาศัยการละครเป็นหลัก หากแต่ศิลปะประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยดนตรีและขับร้องเข้าร่วมด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดคุณค่าในศิลปะยิ่งขึ้น คล้ายคลึงกับ อมวรา กล้าเจริญ (2526, หน้า 1-2) ได้ประมวลความหมายของคำว่า "นาฏศิลป์" เป็นการพ้องร่ำที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติ ด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง เพียบพร้อมไปด้วยความวิจิตรบรรจงอันละเอียดอ่อน นอกจากหมายถึง การพ้อง ระบำ รำ เต้น แล้วยังหมายถึง การร้องเพลงและการบรรเลงอีกด้วย ส่วน ฉันทนา อุดมสิน (2531, หน้า 1) ได้กล่าวไว้ว่าคำว่า "นาฏศิลป์" แปลว่า ความซ้ำของในการละครพ้องร่ำ และสุมิตร เทพวงษ์ (2541, หน้า 1) ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า "นาฏศิลป์"

ว่าเป็นการฟ้องร้องที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง เพียบพร้อมไปด้วย ความวิจิตรบรรจงอันละเอียดอ่อนและ "นาฏศิลป์" หมายถึง การร้องรำทำเพลงการให้ความบันเทิงใจ อันร่วมด้วยความโน้มเอียงของอารมณ์และ ความรู้สึกส่วนสำคัญส่วนใหญ่ของนาฏศิลป์อยู่ที่ การละครเป็นเอก หากแต่ศิลปะประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยดนตรีและขับร้องเข้าร่วมด้วย เพื่อเป็นการ ส่งเสริมให้เกิดคุณค่าในศิลปะยิ่งขึ้นตามสภาพหรืออารมณ์ต่างๆ กันสุดแต่จุดมุ่งหมาย

รวมความแล้วนาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะการแสดงในด้านการฟ้องร้อง ซึ่งมนุษย์ประดิษฐ์ ทำรำขึ้นให้วิจิตรพิสดาร โดยอาศัยการบรรเลงดนตรีและการขับร้องเข้ามาร่วมด้วย

2.2 ความมุ่งหมายของการเรียนนาฏศิลป์

กรมวิชาการ (2533, หน้า 76) กล่าวว่า นาฏศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของ วิชาศิลปะกับชีวิต ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสอนนาฏศิลป์ดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานด้านด้านศิลปะ

2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมและรู้จักรักษาเพื่อเป็น

มรดกสืบทอดต่อไป

3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ และรสนิยม

4. เพื่อให้ปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

นาฏศิลป์เป็นวิชาที่มุ่งพัฒนาลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของผู้เรียน จุดเน้นในการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาค่านิยม ส่งเสริมความสามารถการแสดงออกทางร่างกาย

อารมณ์ และสังคมของผู้เรียนมากกว่าการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้อง

เข้าใจ และควรยึดจุดประสงค์ของหลักสูตรเป็นหลัก โดยนำเอาหลักการ และทฤษฎีของนาฏศิลป์ไป

ประกอบการจัดกิจกรรมการสอน เพื่อให้เกิดค่านิยม ทักษะที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติ การสอน

นาฏศิลป์จึงเป็นกิจกรรมที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของการจัด

การศึกษา ทั้งนี้เพราะการเรียนนาฏศิลป์จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานมีโอกาสได้แสดงออก

ทั้งในด้านการร้องเพลง การเคาะจังหวะ และการเคลื่อนไหวร่างกายในลีลาจังหวะต่าง ๆ ส่งผลให้

ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534,

หน้า 288)

2.3 ประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์

นาฏศิลป์ นอกจากจะมีคุณค่าทางด้านศิลปะวัฒนธรรม และแสดงถึงความเป็นชาติที่มีอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่ได้ศึกษาเรียนรู้มากมาย เพราะเป็นกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง รู้จักระเบียบในการแสดงออก ร่วมกับผู้อื่น มีสมาธิ มีความพยายามอดทนในการฝึกซ้อม มีความรับผิดชอบต่อผลงาน และการแสดงเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการวิจารณ์และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล ช่วยให้ใช้เวลาว่างในทางที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ ที่สำคัญคือ ช่วย让孩子ได้รู้คุณค่าของนาฏศิลป์ รู้คุณค่าของศิลปะวัฒนธรรมประจำชาติ และเข้าใจศิลปะของชาติอื่น ๆ (อรุวรรณ บรรจงศิลป์ และ อภรณ์ มนตรีศาสตร์, 2527 , หน้า 460-461)

ประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์

1. ประโยชน์ในทางวรรณคดี ประโยชน์ในทางวรรณคดี คือ ก่อให้เกิดวรรณคดีที่ดี ๆ และทำให้ผู้เรียนรู้ ได้รู้จักเกิดความชำนาญในการอ่านวรรณคดี
2. ประโยชน์ในทางศิลปะการละคร ทำให้เกิดการพัฒนาศิลปะการแสดงและรักษามรดกวัฒนธรรมของการแสดง (อภรณ์ และจตุรงค์ มนตรีศาสตร์, 2517, หน้า 68)
 วัฒนศิริ อุปรมัย (2526 , หน้า 1) ได้กล่าวถึงประโยชน์ในเชิงการศึกษาไว้ 3 ด้าน คือ
  1. ได้ประโยชน์ต่อตนเอง คือ พัฒนาค้นทั้งทางด้านคุณค่าทางจิตใจและทัศนคติ
  2. ประโยชน์ทั่วไป ทำให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะ มีผู้รับช่วงในการถ่ายทอดงานศิลป์
3. ประโยชน์ระดับชาติ แสดงออกถึงศิลปะที่เกี่ยวข้องกับภาษา ท่าทาง และดนตรี แสดงออกถึงวัฒนธรรมประจำชาติได้ชัดเจน

สมิตร เทพวงษ์ (2541, หน้า 3) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์ ไว้ดังนี้

1. ทำให้เป็นคนร่าเริง แจ่มใส
2. มีความสามารถในหมู่คณะ
3. สามารถยึดเป็นอาชีพได้
4. ทำให้รู้จักดนตรีและเพลงต่างๆ
5. ทำให้เกิดความจำและปฏิภาณดี
6. ช่วยให้เป็นคนที่มีท่าทางเคลื่อนไหวสง่างาม
7. ช่วยในการออกกำลังกายเป็นอย่างดี
8. ได้รับความรู้ทางนาฏศิลป์ จนเกิดความชำนาญ สามารถปฏิบัติได้ดีมีชื่อเสียง

กล่าวโดยสรุป คือ การเรียนและนาฏศิลป์ให้ประโยชน์แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และชำนาญในการฝึกปฏิบัติได้ถูกต้องตามแบบแผน สามารถดัดแปลงปรับปรุง ทำให้เกิดศิลปะชุดใหม่ ๆ ได้หลากหลาย และเกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และบุคลิกภาพ ตลอดจนให้โอกาสผู้เรียนวัดความถนัด ความต้องการของตนเอง เพื่อรักษา และถ่ายทอดวัฒนธรรมประจำชาติ มีนิสัยรักในศิลปะแขนงนี้สืบไป

ดังนั้น หน่วยงาน หรือตัวแทนที่มีบทบาทในการพัฒนาศิลปะวัฒนธรรมของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนควรเป็นแหล่งถ่ายทอด และสืบสานวัฒนธรรมไทย ให้เยาวชนได้ตระหนักถึงประโยชน์ และความสำคัญของนาฏศิลป์ไทย และควรมีการกำหนดกิจกรรมด้านนาฏศิลป์ไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะช่วงของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมคือ ช่วงที่นักเรียนเข้าโรงเรียน และกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน จะเป็นช่วงเวลาที่สามารถปลูกฝังทัศนคติที่ดีงาม และกล่อมเกลาให้นักเรียนได้เห็นคุณค่า และซาบซึ้งในนาฏศิลป์ได้ดีที่สุด

2.4 เนื้อหาการเรียนนาฏศิลป์

การศึกษาค้นคว้าครอบคลุมถึงเนื้อหาวิชาศิลปะไทยระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

วิชาบังคับแกน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ศ 101 ศิลปะกับชีวิต 1 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้

ศ 102 ศิลปะกับชีวิต 2 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ศ 203 ศิลปะกับชีวิต 3 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้

ศ 204 ศิลปะกับชีวิต 4 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ศ 305 ศิลปะกับชีวิต 5 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้

ศ 306 ศิลปะกับชีวิต 6 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้

2.5 ประวัติความเป็นมาของรำวงมาตรฐาน

รำวงมาตรฐาน เป็นการละเล่นที่ปรับปรุงมาจาก "รำโทน" หรือรำวงพื้นเมือง ซึ่งกรมศิลปากรได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ปรับปรุงการเล่นรำโทนเสียใหม่ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามแบบนาฏศิลป์

ปี พ.ศ. 2487 กรมศิลปากรได้มอบให้จมีนมานิตย์นเรศ (เฉลิม เศวตนันท์) เป็นผู้ประพันธ์คำร้องขึ้นใหม่ 4 เพลง คือ งามแสงเดือน ชาวไทย รำมาชิมารำ คินเดือนหงาย พร้อมทั้งประดิษฐ์ท่ารำตามแบบนาฏศิลป์ขึ้นใช้เฉพาะเพลง

ต่อมาท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ผู้ประพันธ์คำร้องขึ้นอีก 6 เพลง คือ เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ ดอกไม้ของชาติ หญิงไทยใจงาม ดวงจันทร์ขวัญฟ้า ยอดชายใจหาญ บูชานักรบ

เพลงต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้กรมศิลปากรและกรมประชาสัมพันธ์ได้ร่วมกันปรับปรุงทำนองโดยมีนางศุภลักษณ์ ภักธรนาวิก นางมัลลีย์ คงประภัสร์ และนางลมุล ยมะคุปต์ ได้ร่วมกันประดิษฐ์ท่ารำขึ้น ซึ่งเราเรียกรำวงที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ว่า "รำวงมาตรฐาน" (เฉลิม นาควิรักษ์และคณะ, 2533, หน้า 116)

ชื่อเพลงรำวงมาตรฐานและท่ารำที่ใช้

ชื่อเพลง	ท่ารำ
1.งามแสงเดือน	สอดสร้อยมาลา
2.ชาวไทย	ชักแบ่งผัดหน้า
3.รำมาชิมารำ	รำสาย
4.คืนเดือนหงาย	สอดสร้อยมาลาแปลง
5.ดวงจันทร์วันเพ็ญ	แขกเต้าเข้ารัง ผาสาเพียงไหล
6.ดอกไม้ของชาติ	รำยั่ว
7.หญิงไทยใจงาม	พรหมสีหน้า ยุงพ้อนหาง
8.ดวงจันทร์ขวัญฟ้า	ช้างประสานงา จันทร์ทรงกลดแปลง
9.ยอดชายใจหาญ	ญ.ชะนีรำไม้ ช.จ่อเพลิงกาฬ
10.บุษานักรบ	เที่ยวแรก (ญ) ชัดจางนาง (ช) จันทร์ทรงกลด เที่ยวสอง (ญ) ล่อแก้ว (ช) ขอแก้ว

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกอบการแสดง

แต่เดิม"รำโทน" มีดนตรีประกอบ คือ ฉิ่ง กรับ ฉาบ และโทน เมื่อมีการพัฒนารำโทนขึ้น

จึงได้พัฒนาเครื่องดนตรีที่ใช้ด้วย โดยใช้วงดนตรีไทย วงดนตรีสากลบรรเลง

การแต่งกาย

การแต่งกายที่นิยมใช้ในการแสดงรำวงมาตรฐาน มี 3 แบบ คือ

1. การแต่งกายพื้นบ้าน

หญิง ห่มสไบเฉียง นุ่งโจงกระเบน

ชาย ใส่เสื้อคอกลมแขนสั้น นุ่งโจงกระเบน ผ้ายาคาดเอว

2. การแต่งกายแบบไทยพระราชนิยม สามารถแต่งได้ 3 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 หญิง ชุดไทยสมัยรัชกาลที่ 6

ชาย ชุดราชประแตน

แบบที่ 2 หญิง ชุดไทยศิวาลัย (เสื้อคอตั้งแขนยาว นุ่งจีบหน้านาง ห่มสไบ)

ชาย เลื้อยคอกพระราชทานแขนยาว กางเกงขายาว ผ้าผูกเอว
 แบบที่ 3 หญิง ชุดไทยเรือนต้น (เลื้อยคอกกลมแขนสามส่วน นุ่งผ้าถุงป้ายข้าง)
 ชาย เลื้อยคอกพระราชทานแขนยาว กางเกงขายาว

3. การแต่งกายแบบสากลนิยม

หญิง ชุดไทยจักรี (หม้อสไบ นุ่งจีบหน้านาง)
 ชาย ชุดสากล (ใส่สูทผูกเนคไท กางเกงขายาว)

หมายเหตุ : การแต่งกายแบบพื้นเมือง ผู้แสดงไม่สวมรองเท้า แต่การแต่งกายในลักษณะ
 อื่นๆ ให้ผู้แสดงสวมรองเท้า (เยาวชนลักษณะ ศรีนวล, 2543, หน้า 16-17)

บทเพลงรำวงมาตรฐาน 10 เพลง

1.งามแสงเดือน

เนื้อร้อง เฉลิม เศวदनันท์
 ทำนอง กรมศิลป์ากร
 ทำรำ สอดศรีร้อยมาลา

งามแสงเดือนมาเยือนสองหล้า งามใบหน้าเมื่ออยู่วงรำ (ช้า)
 เราเล่นเพื่อสนุก เปลื้องทุกขวายระกำ
 ขอให้เล่นเพื่อนรำ เพื่อสามัคคีเอย

2.ชาวไทย

เนื้อร้อง เฉลิม เศวदनันท์
 ทำนอง กรมศิลป์ากร
 ทำรำ ชักแบ่งผัดหน้า

ชาวไทยเจ้าเอ๋ย ขออย่าละเลยในการทำหน้าที่
 การที่เราได้เล่นสนุก เปลื้องทุกขสบายอย่างนี้
 เพราะชาติเราได้เสรี มีเอกราชสมบูรณ์
 เราจึงควรช่วยชูชาติ ให้แก่เงาเงาเจิดจรัส
 เพื่อความสุขเพิ่มพูน ของชาวไทยเราเอ๋ย

3.รำมาชิมารำ

เนื้อร้อง   เฉลิม เศวตน์นันทน์
ทำนอง   กรมศิลป์ากร
ทำรำ   รำสาย

รำมาชิมารำ

ยามงานเราทำงานจริงจัง
ถึงยามว่างเราจึงรำเล่น
ตามเสียงอย่างตามยุค
เล่นอะไรให้มีระเบียบ
มาชิม่าเจ้าเอ๋ยมาเพื่อนรำ

4.คืนเดือนหงาย

เนื้อร้อง   เฉลิม เศวตน์นันทน์
ทำนอง   กรมศิลป์ากร
ทำรำ   สอดสร้อยมาลาแปลง

ยามกลางคืนเดือนหงาย
เย็นอะไรก็ไม่เย็นจิต
เย็นร่มธงไทยปกไทยทั่วหล้า

เริงระบำกันให้สนุก

ไม่ละไม่ทิ้งจะเกิดเชิญชุก
ตามเชิงเช่นเพื่อให้สร้างทุกข์
เล่นสนุกอย่างวัฒนธรรม
ให้งามให้เรียบจึงจะคมขำ
มาเล่นระบำของไทยเราเอ๋ย

เย็นพระพายโบกพลีปลิวมา
เท่าเย็นผูกมิตรไม่เปื้อนระอา
เย็นยี่งน้ำฟ้ามาประพรมเอ๋ย

5. ดวงจันทร์วันเพ็ญ

เนื้อร้อง ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

ทำนอง กรมศิลปากร

ทำรำ แหกเต้าเข้ารัง ผาปลาเพียงไหล

ดวงจันทร์วันเพ็ญ	ลอยเด่นอยู่ในนภา
ทรงกลดสดสี	รัศมีทอแสงงามตา
แสงจันทร์อร่าม	ฉายงามส่องฟ้า
ไม่งามเท่าหน้า	นวลน้องของเอย
งามเอยแสนงาม	งามจริงยอดหญิงชาติไทย
งามวงพักตร์ยิ่งดวงจันทร์รา	จริตกริยานิมนวลละไม
วาจกั้วาน	อ่อนหวานจับใจ
รูปทรงสมส่วน	ยั่วยวนหทัย
สมเป็นดอกไม้	ขวัญใจชาติเอย

6. ดอกไม้ของชาติ

เนื้อร้อง ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

ทำนอง กรมศิลปากร

ทำรำ รำยั่ว

(สร้อย) ขวัญใจดอกไม้ของชาติ

1. เหวอองค์อ่อนงาม
ชี้ชาติไทยเนาถิ่น
2. งานทุกสิ่งสามารถ
ดำเนินตามนโยบาย

งามวิลาศนวยนาฏรำยั่ว (ซ้ำ)
ตามแบบนาฏศิลป์
เจริญวัฒนธรรม (สร้อย)
สร้างชาติช่วยชาย
ผู้ทนเหนียวยากตรากตรำ (สร้อย)

7.หญิงไทยใจงาม

เนื้อร้อง ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

ทำนอง กรมประชาสัมพันธ์

ทำร่ำ พรหมสีหน้า ยุงพื่อนทาง

เดือนพราวดาวแวววาวระยับ

แสงดาวประดับสองให้เดือนงามเด่น

ดวงหน้าใสมากเพียงเดือนเพ็ญ

คุณความดีที่เห็นเสริมให้เด่นเลิศงาม

ขวัญใจหญิงไทยสงศรีชาติ

รูปงามพิลาศใจกล้าจากเรื่องนาม

เกียรติยศก้องปรากฏทั่วคาม

หญิงไทยใจงามยิ่งเดือนดาวพราวแพรว

8.ดวงจันทร์ขวัญฟ้า

เนื้อร้อง ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

ทำนอง กรมประชาสัมพันธ์

ทำร่ำ ช้างประสานงา จันทร์ทรงกลดแปลง

ดวงจันทร์ขวัญฟ้า

ขึ้นชีวาขวัญฟ้า

จันทร์ประจำราตรี

แต่ขวัญฟ้าประจำใจ

ที่เกิดทูนคือชาติ

เอกราชอธิปไตย

ถนอมแนบสนิทใน

คือขวัญใจพี่เอย

9.ยอดชายใจหาญ

เนื้อร้อง ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

ทำนอง กรมประชาสัมพันธ์

ทำร่ำ (หญิง) ชะนีร้ายไม้ (ชาย) จ้อเพลิงกาฬ

ไฉ้ยอดชายใจหาญ

ขอสมานไมตรี

น้องขอร่วมชีวี

กอบกรณียกิจชาติ

แม้สุดยากกล้าเคียด

ไม่ขอเว้นเดินตาม

น้องจักสู้พยายาม

ทำเต็มความสามารถ

10. บุชานักกรบ

เนื้อร้อง ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

ทำนอง กรมประชาสัมพันธ์

ทำรำ เทียวแรก (หญิง) ชัดจางนาง (ชาย) จันทร์ทรงกลด

เทียวสอง (หญิง) ล่อแก้ว (ชาย) ขอแก้ว

น้องรักรักบุชาพี

ที่มั่นคงที่มั่นคงกล้าหาญ

เป็นนักรู้เชี่ยวชาญ

สมศักดิ์ชาตินักรบ

น้องรักรักบุชาพี

ที่มานะที่มานะอดทน

หนักแสนหนักที่ผจญ

เกียรติที่ขจรจบ

น้องรักรักบุชาพี

ที่ขยันที่ขยันกิจการ

บากบั่นสร้างหลักฐาน

ทำทุกด้านทำทุกด้านครั้นครบ

น้องรักรักบุชาพี

ที่รักชาติที่รักชาติยิ่งชีวิต

เลือดเนื้อที่พลีอุทิศ

ชาติยังอยู่ยงอยู่คู่พิภพ

(เฉลิม นาคีรักษ์และคณะ, 2533, หน้า 116)

2.6 นาฏยศัพท์และการตีบท

การศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ไทย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงโขน ละคร หรือระบำเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ทำทางที่ผู้แสดงออกมานั้นย่อมมีความหมายเฉพาะ ยิ่งหากได้ศึกษาอย่างดีแล้วอาจทำให้เข้าใจในเรื่องการแสดงมากยิ่งขึ้นทั้งในตัวผู้แสดงเองและผู้ชมการแสดงนั้น ๆ สิ่ง que เข้ามาประกอบเป็นท่าทางนาฏศิลป์ไทยนั้น คือ เรื่องของนาฏยศัพท์ ซึ่งแยกออกได้เป็นคำว่า "นาฏย" กับคำว่า "ศัพท์"

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 431) นาฏย หมายถึง เกี่ยวกับการฟ้อนรำ เกี่ยวกับการแสดงละคร

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 431) ศัพท์ หมายถึง เสียง คำ คำยากที่ ต้องแปล เรื่อง

ความหมายของคำว่า “นาฏยศัพท์”

เมื่อนำคำ 2 คำ มารวมกัน ทำให้ได้ความหมายขึ้นมา ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ประทีน พวงสำลี (2514, หน้า 163) นาฏยศัพท์ หมายถึง ศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับท่ารำ

อรุวรรณ ชมวัฒนา (2530, หน้า 61) นาฏยศัพท์ หมายถึง ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะท่ารำ
ที่ใช้ในการฝึกหัด เพื่อใช้ในการแสดงโขน ละคร

อาภรณ์ มนตรีศาสตร์และจางตรงค์ มนตรีศาสตร์ (2517, หน้า 180) นาฏยศัพท์ หมายถึง
คำที่ใช้ในวงการนาฏศิลป์ไทย สามารถสื่อความหมายกันได้ทุกฝ่ายในการแสดงต่าง ๆ

ประเภทของ “นาฏยศัพท์”

นาฏยศัพท์ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. นามศัพท์ หมายถึง ศัพท์ที่เรียกชื่อท่ารำ หรือชื่อท่าที่บอกอาการกระทำของผู้นั้น
2. กิริยาศัพท์ หมายถึง ศัพท์ที่ใช้เรียกในการปฏิบัติอาการกิริยา ซึ่งแบ่งออกเป็น

2.1 ศัพท์เสริม หมายถึง ศัพท์ที่ใช้เรียกเพื่อปรับปรุงท่าทำให้ถูกต้องสวยงาม

2.2 ศัพท์เชื่อม หมายถึง ศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อท่ารำหรือท่วงทีของผู้รำที่ไม่ถูกต้องตาม

มาตรฐาน

3. นาฏยศัพท์เบ็ดเตล็ด หมายถึง ศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้เรียกในภาษานาฏศิลป์นอกเหนือไป

จากนามศัพท์และกิริยาศัพท์

ลักษณะของนาฏยศัพท์ประเภทต่าง ๆ

นามศัพท์ ได้แก่

วง คือ ส่วนโค้งของลำแขน แบ่งออกเป็น

วงบน ตัวพระและตัวนางจะแตกต่างกันที่ ตัวพระวงบนจะอยู่ระดับแฉ่งศีรษะ (ตรงขมับ) ส่วน
โค้งของลำแขนจะกว้าง ส่วนตัวนางวงบนจะอยู่ระหว่างหางคิ้ว ส่วนโค้งของลำแขนจะแคบกว่าตัวพระ

วงกลาง คือ ส่วนโค้งของลำแขนจะอยู่ระดับอก ระหว่างวงบนและวงล่าง

วงล่าง คือ ส่วนโค้งของลำแขนที่ทอดลงเบื้องล่าง ปลายมืออยู่ระดับหน้าท้อง

วงหน้า คือ ส่วนโค้งของลำแขนที่ทอดโค้งอยู่ข้างหน้า โดยตัวพระปลายนิ้วมืออยู่ระดับข้าง

แก้มข้างเดียวกับวง ส่วนตัวนางปลายนิ้วจะอยู่ตรงระดับปาก

จีบ คือ การใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้มาจรดกัน นิ้วหัวแม่มือจรดข้อแรกของปลายนิ้วชี้ โดยนับ
จากปลายนิ้วลงมา นิ้วที่เหลือทั้ง 3 เขี่ยคดตั้งและกรีดออกให้สวยงามในลักษณะคล้ายพัดแบ่งออกเป็น

จับหงาย คือ การหงายข้อมือขึ้น แล้วหักข้อมือเข้าหาลำแขนให้ปลายนิ้วที่จับชี้ขึ้นข้างบน

จับคว่ำ คือ การคว่ำลำแขน แล้วหักข้อมือลงให้ปลายนิ้วที่จับชี้ลงข้างล่าง

จับหลัง คือ การส่งลำแขนไปข้างหลัง คว่ำท้องแขนลง แล้วพลิกข้อมือให้ปลายนิ้วชี้ขึ้นข้างบน

จับปรกหน้า คือ การจับเข้าหาลำตัว โดยมีลำแขนหงายขึ้น แล้วหักมุมศอกเข้าหาตัวใน

บริเวณด้านหน้า

จับปรกข้าง คือ การจับคล้ายปรกหน้า แต่ลำแขนจะอยู่ด้านข้าง

ม้วนมือ คือ กิริยามือจากจับหงาย วิธีม้วนมือค่อยๆ บิดจับหงายลงล่างด้วยการม้วนข้อมือ แล้วปล่อยจับตั้งมือขึ้น แล้วหงายฝ่ามือลง จับคว่ำม้วนจับขึ้น

คลายมือ คือ กิริยามือจากจับคว่ำค่อยๆ หักข้อมือให้หงายขึ้น ขณะข้อมือหงายให้คลายจับ ออกช้าๆ จนมือแบแล้วจึงกลับตั้งฝ่ามือขึ้น

ยกเท้า คือ ลักษณะของการใช้เท้ายกขึ้นโดยฝ่าเท้าลงล่าง

ก้าวเท้า คือ การก้าวข้างใดข้างหนึ่งลง โดยน้ำหนักตัวจะต้องโน้มหนักไปข้างหน้า เท้าที่ก้าว หลังย่อเข้าให้ดูพองาม จะแตกต่างกันระหว่างพระกับนางตรงเหลี่ยม ถ้าเป็นพระเหลี่ยมจะกว้าง ถ้าเป็นนางเหลี่ยมจะแคบ แบ่งออกเป็น

ก้าวหน้า คือ การวางฝ่าเท้าลงบนพื้นด้านหน้า กะให้สันเท้าที่วางลงนั้นจะอยู่ตรงกับ หัวแม่เท้าของเท้าหลัง

ตบเท้า คือ กิริยาของการใช้เท้าคล้ายกับประเท้า แต่ไม่ต้องยกเท้าขึ้น ห่มเข้าตามจังหวะที่ตบเท้าอยู่ตลอดเวลา

จรดเท้า คือ การแตะพื้นด้วยงมูกเท้า ส่วนอื่นของเท้าไม่ถึงพื้น พร้อมกับยุบตัวแตะเท้า คือ การใช้ส่วนของงมูกเท้าแตะพื้น แล้ววิ่งหรือก้าว ขณะที่ก้าวส่วนอื่นๆ ของเท้าถึงพื้นด้วย

รวมเท้า คือ กิริยาที่ใช้สันเท้าทั้ง 2 ข้างวางชิดกัน ปลายเท้าบานออก

กิริยาศัพท์ แบ่งออกเป็น ศัพท์เสริม ได้แก่

กันวง คือ การบอกลักษณะกิริยาของการใช้วงที่แคบกว่าปกติ ดังนั้นจึงต้องใช้วงกว้างกว่าเดิม

ลดวง คือ การบอกลักษณะกิริยาของการตั้งวงที่สูงกว่าปกติ ควรลดลงมาให้ได้ระดับ

ส่งมือ คือ กิริยาของการใช้ปลายนิ้วมือโกล้ำลำตัวมากเกินไปจนแลดูชิด ดังนั้นจึงต้องดึงปลายนิ้วมือให้ออกไปตามรูปแบบที่สวยงาม

ตั้งมือ คือ การบอกลักษณะของกิริยาของการใช้มือที่หย่อนแล้วไม่สวยงาม ดังนั้นจึงต้อง
ใช้ศัพท์นี้สำหรับทำให้กิริยาของการใช้มือดีขึ้นที่เรียกว่า "รำเต็มไม่เต็มมือ"

หักข้อ คือ การบอกกิริยาของการใช้ทั้งเท้าและมือ เวลายกเท้าหรือตั้งวง ต้องหักข้อมือทุกครั้ง

เปิดคาง คือ การบอกกิริยาเมื่อผู้รำก้มหน้ามากเกินไป

กตคาง คือ การบอกกิริยาเมื่อผู้รำเงยหน้ามากเกินไป

ทรงตัว คือ การบอกกิริยาเมื่อผู้รำที่มีการยืนแล้วไม่อยู่นิ่ง การทรงตัวเป็นเรื่องของ
การใช้ลำตัวตั้งแต่ศีรษะ ตลอดถึงปลายเท้าในท่าที่สวยงาม ไม่เอนไปทางใดทางหนึ่งขณะยืน

ตั้งไหล่ คือ การบอกกิริยาของผู้รำที่ปล่อยให้หลังค่อม จนทำให้ไม่สวย ให้รำหลังตั้ง
หรือด้านหลังขึ้น

กตไหล่ คือ การบอกกิริยาเพื่อให้ผู้รำเอียงไหล่โน้มตัวไปข้างใดข้างหนึ่ง

เปิดสัน คือ การบอกลักษณะกิริยาของเท้าหลัง ซึ่งวางจุมูกเท้าลงบนพื้น ส่วนสันเท้า

จะยกสูงขึ้น

ศัพท์เชื่อม ได้แก่

วงคว่ำ คือ การบอกลักษณะของผู้รำ รำวงซึ่งมีส่วนของลำแขนและปลายนิ้วมือคว่ำมาทาง
ด้านหน้า

วงเหยียด คือ การบอกลักษณะของผู้รำ ที่ตั้งแขนมากเกินไปไม่ได้ส่วนโค้ง

วงหัก คือ การบอกลักษณะของผู้รำ ที่ตั้งวงงอศอกมากเกินไปจนเป็นมุมไม่เป็นส่วนโค้ง

วงล้น คือ การบอกลักษณะของผู้รำ ที่ตั้งวงสูงเกินกว่าปกติ

ขย่มตัว คือ การบอกลักษณะของผู้รำ ที่ใช้จังหวะเข้ามามากเกินไป จนแลดูลำตัวเขย่งขึ้นลงอยู่

ตลอดเวลา

รำลน คือ การบอกลักษณะของผู้รำที่รำท่าทางไว แลดูจนคล่อง แต่ไม่ตรงกับท่าที่กำหนดไว้

รำล้ำจังหวะ คือ การบอกลักษณะของผู้รำที่รำเร็วกว่าจังหวะที่กำหนด เช่น การก้าวเท้าก่อน

จังหวะฉิ่ง-ฉับ

รำหน่วงจังหวะ คือ การบอกลักษณะของผู้รำที่รำช้ากว่าจังหวะ เช่น การก้าวเท้าที่หลัง

จังหวะฉิ่ง-ฉับ

นาฏยศัพท์เบ็ดเตล็ด ได้แก่

จับยาว คือ การจับที่แขนเหยียดตึง

จับสั้น คือ การจับที่มีมือจับ แขนจะงอเข้ามา

ลักคอก คือ การเอียงลำตัวให้ตรงกันข้ามกับไหล่ที่เอียง

คืบตัว คือ ลักษณะการกลับมาเอียงข้างเดิม

อ่อน คือ ลักษณะอาการของการเอียงซ้ายหรือเอียงขวา

ทลายท่า คือ ลักษณะของผู้รำที่รำไม่จบเพลง ทั้งท่าหรือเล็กรำขณะครุสอน

หรือดนตรีบรรเลงอยู่

ยื่นเครื่อง คือ ลักษณะการเรียก การแต่งกายของผู้แสดงละครรำ

ศัพท์แทน คือ ลักษณะการเรียก ชื่อแทนนาฏยศัพท์ เช่น มือจับคว่ำ ใช้คำว่า "จิ้มลง"

โดยดูลักษณะจากธรรมชาติเข้ามาเรียกแทน (สุมิตร เทพวงษ์, 2541, หน้า 191-205)

2.7 วิธีการสอนนาฏศิลป์

เรณู โกศินานนท์ (2527, หน้า 17-18) ได้เสนอหลักวิธีการสอนนาฏศิลป์ไว้ดังนี้

1. สอนจากง่ายไปหายาก
2. สอนตามความสามารถของแต่ละบุคคล ตามวัย และตามความสามารถของสมอง
3. การสอนแต่ละท่าต้องสอนให้ละเอียด และถือหลักที่ละน้อยให้แม่นยำแล้วจึงต่อท่าให้
4. สลับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนท่าที่ยากให้้ง่ายขึ้น
5. ระหว่างรำ ครูต้องคอยสังเกต และเตือนอยู่เสมอให้นักเรียนรักษา ลีลา ท่าวงท่าให้อยู่ใน

แบบแผน

6. ครูต้องจับทำนักเรียนอยู่เสมอ ไม่ใช่รำนำหน้าอย่างเดียว
7. การใช้ศัพท์นาฏศิลป์ อาจจะเปลี่ยนแปลงให้เข้าใจง่ายเพื่อสะดวกแก่การจำ
8. หัดให้ร้องเพลงประกอบการรำ เพื่อประโยชน์ในการฝึกซ้อม
9. วิธีรำนำทำให้นักเรียน
  - 9.1 รำนำหน้าต่อท่ารำตั้งแต่แรก (ครูหันหลังให้นักเรียน)
  - 9.2 รำต่อหน้าหรือประจันหน้า (ครูรำหันหน้าเข้าหาเด็ก)
10. เข้มงวดเรื่องแถว
11. สอนโดยแยกท่ารำ เช่น หัดให้ทำมือก่อนแล้วหัดท่าเท้า แล้วทำพร้อมทั้งมือและเท้า

12. การให้สัญญาณเปลี่ยนท่า จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการรำหมู่ เพื่อความพร้อมเพรียง เช่น การตบมือ

13. การใช้เพลงประกอบท่ารำ เมื่อต่อท่ารำเป็นชั้นๆตามเนื้อเพลง แล้วจึงให้รำตามเนื้อเพลง หรือต่อท่ารำตามเนื้อเพลงให้จบ แล้วจึงใช้เพลงก็ได้

2.8 ลักษณะของครูนาฏศิลป์

ฉันทนา อุดมสิน (2531, หน้า 180) การจะให้ให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชานี้ ครูจึงควรต้องมีคุณสมบัติ และข้อปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. มีศรัทธาในการสอน และตั้งใจถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนอย่างเต็มความสามารถ
2. มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการสอนขับร้องและฟ้อนรำ
3. มีความรู้ ความเข้าใจ ถึงพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย และคำนึงถึงความแตกต่าง

ระหว่างบุคคล

4. มีความแม่นยำในการสอน เช่น ท่ารำ เนื้อเพลง ทำนอง จังหวะ ฯลฯ
5. มีบุคลิกภาพดี มีความเชื่อมั่น และกล้าแสดงออก
6. อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเองในขณะที่สอนนักเรียน
7. มีความอดทนในการสอน มีความอดทนกับนักเรียนซึ่งไม่มีทักษะ หรือมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อ

เพราะวิชานี้เป็นวิชาทักษะ จะต้องเวลาและความสามารถพิเศษของแต่ละคน ซึ่งนักเรียนแต่ละคน อาจจะมีผลสัมฤทธิ์ไม่เท่ากัน

8. มีความยุติธรรม ให้ความสนใจนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
9. ให้กำลังใจนักเรียนด้วยคำชม เพื่อให้ให้นักเรียนตั้งใจเรียนมากขึ้น
10. มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการแสดงร่วมกับชุมชน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาทัศนคติที่มีต่อการเรียนนาฏศิลป์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทั่วไปนั้น พบว่า การศึกษาโดยตรงยังไม่มีผู้ทำการศึกษา แต่ที่มีการศึกษาในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งใกล้เคียงกัน ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

อนันต์พ นิรมล (2531) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้กิจกรรมนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากเทปวีดิทัศน์กับการสอนปกติ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน ของโรงเรียนอนุบาลพิษณุโลก สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลการเรียนรู้กิจกรรมนาฏศิลป์ภาคปฏิบัติของนักเรียนที่เรียนจากเทปวีดิทัศน์สูงกว่าผลการเรียนจากการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และการใช้สื่อในการฝึกสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันนัด วัตเขียว (2533) ที่พบว่า การใช้นวัตกรรม การเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความมั่นใจ และมีทักษะในการปฏิบัติเพิ่มขึ้น การใช้ชุดฝึกการสอนจะให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เพื่อให้ได้ความรู้จริงสามารถนำไปใช้กับผู้เรียนและแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนได้ในระดับหนึ่ง

พรทิพย์ วงษ์พานิช (2535) ได้ทำการศึกษาความสนใจในอาชีพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 7 พบว่า ความสนใจในอาชีพของนักเรียน โดยภาพรวมนักเรียนมีความสนใจในอาชีพงานศิลปะมากที่สุด รองลงมา คือ งานดนตรี จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้าง มีความสนใจในอาชีพ งานศิลปะมากที่สุด

อำไพ มหาสิทธิ์ตระกูล (2535) ทำการวิจัยเรื่อง "การทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดชลบุรี" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดชลบุรี ปีการศึกษา 2523 จำนวน 60 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม โดยกลุ่มทดลองจะได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีอยู่ค่ายพักแรม วิธีการสอนในห้องเรียน สำหรับกลุ่มควบคุมจะใช้วิธีควบคุมและบังคับ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีสอนในห้องเรียน และวิธีอยู่ค่ายพักแรมมีความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทิพาภรณ์ ลักษณะหุต (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้หลักสูตรวิชา "ศิลปะกับชีวิต" ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มประชากร คือ ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต ผู้ช่วยผู้บริหาร

ฝ่ายวิชาการ ผลการวิจัยสรุปว่า สภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้ศึกษาหลักสูตรและจัดทำแผนการสอนร่วมกันภายในกลุ่มโรงเรียนและครูผู้สอนเกินกว่าครึ่งหนึ่งใช้เทคนิควิธีการสอน ซึ่งครูผู้สอนครึ่งหนึ่งมีความเห็นว่าการนำวิชาทัศนศิลป์มารวมกับดนตรีและนาฏศิลป์ในวิชาศิลปะกับชีวิต ไม่มีผลดีควรแยกรายวิชากันและเพิ่มเวลาเรียน ปัญหาที่ครูผู้สอนพบมากที่สุด คือ ไม่สามารถสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในเนื้อหาที่ไม่กดดันได้ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการผลิตและการใช้สื่อการสอน

สุทธิรา แก้วมณี (2536) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสนใจในการเรียนวิชานาฏศิลป์ เรื่อง "รำวงมาตรฐาน" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้เทปวีดิทัศน์กับการสอนแบบปกติพบว่า ความสนใจในการเรียนวิชานาฏศิลป์ เรื่อง "รำวงมาตรฐาน" ของนักเรียนที่สอนโดยใช้เทปวีดิทัศน์กับการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภาพร สหนาวิน (2538) ได้ทำการศึกษาสมรรถภาพด้านการสอนของครูนาฏศิลป์ ในโรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. ครูผู้สอนนาฏศิลป์ ยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านเนื้อหา โดยเฉพาะวิธีการถ่ายทอด การรำ และนาฏศัพท์ที่ถูกต้องในเรื่องต่างๆ ควรได้มีการพิจารณาให้มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพิ่มพูนความรู้ตามความจำเป็นอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
2. ครูผู้สอนนาฏศิลป์ ไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารในด้านต่างๆ ผู้บริหาร ควรได้ตระหนักและให้ความสำคัญในการจัดชั้นเรียน ตลอดจนจัดสรรงบประมาณ รวมถึงการมอบหมายงานพิเศษให้เหมาะสมกับครูผู้สอน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งต้องรับผิดชอบในการสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ให้แก่ นักเรียน

มานิตย์ ชัยอินทร์ (2538) ได้ทำการศึกษาการสร้างแบบสำรวจความสนใจในอาชีพตาม ทฤษฎีของฮอลแลนด์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้แบ่งเป็น 4 หมวด คือ หมวดกิจกรรม หมวดความสามารถ หมวดอาชีพ และหมวดประเมินทักษะ ความสามารถ พบว่า กลุ่มอาชีพประเภทงานศิลปะ ดนตรี-นาฏศิลป์ และวรรณกรรม มีค่าอยู่ในระหว่าง 0.38 ถึง 0.61 และทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จารุณี ลิ้มปานานท์ (2539) ได้ศึกษาวิจัยการใช้ชุดฝึกกิจกรรมนาฏศิลป์ด้วยตนเอง พบว่า คะแนนภาคปฏิบัติ และความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.001 แสดงว่า เมื่อผู้เรียนได้ศึกษาจากชุดฝึกกิจกรรมนาฏศิลป์ แล้วผู้เรียนมีความรู้ในด้าน ทฤษฎี และสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนของชุดฝึกกิจกรรมได้เป็นอย่างดี โดยการใช้สื่อที่มีอยู่หลายรูปแบบ เข้าช่วยในการฝึก

วรสรวง สุทธิสวรรค์ (2541) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมนาฏศิลป์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนซ่อมเสริม 2 รูปแบบ ในเนื้อหากิจกรรมนาฏศิลป์ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนซ่อมเสริมด้วยเทปวีดีทัศน์ สามารถผ่านวัตถุประสงค์ ร้อยละ 80 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 100 นักเรียนที่ได้รับการสอนซ่อมเสริมแบบนักเรียนสอนกันเอง สามารถผ่าน วัตถุประสงค์ ร้อยละ 80 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 100 และนักเรียนที่ได้รับการสอนซ่อมเสริมทั้ง 2 รูปแบบ สามารถเกิดการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมนาฏศิลป์ที่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ที่กำหนด

จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดย่อมแสดงให้เห็นว่า นาฏศิลป์มีความสำคัญ และจำเป็นที่จะต้องจัดขึ้นในสถานศึกษา ภายใต้การดำเนินงานที่ถูกต้อง และเหมาะสมต่อไป